

- Ålsta Folkhögskola - del 1

Rune Wennberg, född och uppväxt i Järkvisse och sedermera rektor i Stockholmstrakten, berättar i detta och kommande nummer av Lidens Tidning om sina, och om Lidenungdomarnas utbildningsmöjligheter och -hinder under 1900-talets första hälft.

Artikelförfattaren Rune Wennberg ungefär vid tiden för studierna på Ålsta Folkhögskola. Foto: Mauritz Lidberg.

Folkskolan, den obligatoriska skolan var under 1900-talets första hälft 6-årig och med tillägg av två s.k. fortsättningskurser, en i samhällskunskap, och en könsuppdelad kurs; hemkunskap för flickor och träslöjd för pojkar. Med denna, då helt ändamålsenliga utbildning ansågs vi, 20- och 30-talister, färdigutbildade och helt anpassade för livet.

Jag gick i en fin skola; Folkskolan i Järkvisse. Den var inte stor. Kanske var det just därför den var bra. Fortsättningskolan fanns i Sillre. Dit åkte vi Järkvisselebarncykel, om vi hade någon. Annars blev det ingen fortsättnings-skolgång av.

Närmaste ort där "högre" utbildning stod till buds var Sundsvall. Våra möjligheter att ta del av detta "stadens utbud" var, utom för ett fåtal, starkt begränsade. Ännu så sent som på 40- och 50-talen levde många av oss i vissa avseenden kvar i resterna av ett bondesamhälle, som stod yrvaket, frågande inför allt det nya man allt oftare hörde talas om och som många vuxna instinktivt hade behov av att värja sig emot. Fortsatt skolgång efter konfirmationen hörde inte till de mest aktuella frågorna. Om en sådan fråga över huvud taget kom upp var nog hindren det första man såg, inte särskilt många ansåg sig ha behov av att se möjligheterna.

Avståndet till Sundsvall var stort. Dagliga bussförbindelser fanns visserligen, men turlistorna var anpassade till affärers och några få yrkesarbeters behov. Att "snorkillingar" kunde ha transportbehov var det nog få som tänkte på. Ekonomin var naturligtvis också ett stort hinder. Att ha barn inackorderade på främmande ort kostade stora pengar för alla, som inte hade möjlighet att utnyttja släktingar, som bodde i staden eller dess närhet. Visserligen höll ett system för studiestöd på att byggas ut, men kunskaper därom var närmast obefintliga. Sociala och kulturella skäl ska heller inte glömmas. Hur skulle vi, ensamma, som knappt hade

sett ett stenhus ens på vykort, kunna klara oss i stan? Inte kunde vi prata som dom, och visst syntes det på oss att vi kom från landet. Hån och stryk var säkert det första som väntade oss.

Längtan bort

Men, trots allt ökade även våra kunskaper om det omgivande samhället. Vi läste ju tidningar och lyssnade på radio. Längtan bort från det tunga arbetet med jord och skog tilltog. Något

Ålsta Folkhögskola i Fränsta, huvudbyggnaden i juli 2005. Foto: Arne Johansson.

är efter avslutad skolgång lyckades några, på eget initiativ och/eller med hjälp av anhöriga, slita sig loss. De fick arbeten - ofta enklare - men som ibland ledde till avsevärda befordringsmöjligheter - i Sundsvall, vid kustens industrier, till och med i Stockholm och på en mängd andra orter. De kom på återbesök, berättade, och ibland skröt, om sina "nya" liv, och spädde därmed på våra, vi kvarvarandes, drömmar. Möjligt hade flickor lättare att få "utombysjobb". -De hade ju, till skillnad mot pojkarna (!) även hushållssektorn att tillgå. Men vad gjorde då vi, vi som blev kvar, och som hade behov av att lära mera?

Korrespondenskurser

Korrespondenskurser blev den nya påspädaren av drömmar och verklighetsflykt. Många kurser påbörjades. Inte så många avslutades. Tyvärr var kurserna ofta utformade så att de byggde på realskolekunskaper, något som vi naturligtvis inte hade. Verkstadsskolor fanns i Sundsvall och dess närhet. Deras betydelse ökade efter hand och blev för många ett utmärkt alternativ, trots att de låg långt borta. De syftade ju till ett rejält yrke: smeder, svetsare, kall-skänkor, sömmerskor och liknande; något som alla visste vad det var, och som därmed var lättare att motivera inför tveksamma föräldrar.

Och jag då? Jag var ju fortfarande kvar! Jobbade i skogen. Högg, Brosslade. Körde. Flottade i Kvarnan och Indalsälven. Jobbade i jordbruket. Gick dagsverken. Slet med än det ena och än det andra. Tyckte det var tungt. Men mitt i allt det tunga var det också roligt. Man kände kanske att man behövdes. Och så fanns ju kamratlivet - och fritid. Men ändå kände jag väl, mitt emellan slit och nöjen, vardag och helg, att jag ville något mera. Men vad? Drömmarna fanns, men oprecisa och, inte minst, outtalade.

Tiden gick, och till slut började jag tvivla på min förmåga. Kanske kan jag inte göra något annat? Men, mitt i tigandet blev jag allt mera klar över att jag måste. Men vad? Vad vill jag då? Vill jag bort härifrån? Nej, sådana tankar fanns inte, absolut inte. Jag vet heller inte om jag ville vara kvar. Jag tänkte kanske inte. -Det är ju här jag har min trygghet, men...

Föreningslivet

Föreningslivet blev under en tid detta "något annat"; IFK Liden. Skidtävlingar, sparktävlingar, fotbollsplan, styrelsearbete, dansbanan Vältan. Orientering, SSU-klubben. Politiskt engagerad (utan att egentligen veta var-

för eller hur), hälsovårdsnämnden, skolstyrelsen, kommunens första, och kanske enda (?) ungdomsstyrelse (Föregångare till Fritidsnämnden), styrelseuppdrag i Skogs- och Flottningsarbetarförbundets avd 636 och diverse andra, mer eller mindre, tillfälliga intressen. Jag var med överallt där något hände, naturligtvis framför allt i Järkvissle men även på andra ställen där det fanns en möjlighet. Ofta tog jag ledningen, ibland utan att någon hade frågat därom. Under tiden blev jag allt mer medveten om min kunskapsbrist. Så, plötsligt, utan egen förskyllan kom där en vändpunkt. Jag blev uttagen till en fackförbundskurs – administration - vid Brunnsviks folkhögskola. Dit åkte jag en tidig måndagsmorgon med hjärtat i halsgropen. Detta var verkligen att slänga sig ut i det stora okända. Hade aldrig tidigare åkt tåg! Bara det!! Kurs! Skola! Okända människor! Långt borta! Ensam! Vad förväntades av mig? Och vad väntade jag?

Västgård på Ålsta, nybyggd i mitten av 1950-talet. Flickorna bodde här och i parallellbyggnaden Nygård (där fotografen stod) inrymdes även matsalen. Foto: Lisbeth Melin (f. Bergström).

Jag tror inte att kursinnehållet i sig satte några djupa spår. Vi sysslade mest med sådant som jag redan visste. Dessutom var jag allt för rädd, ovan som jag var att prata med människor jag inte kände. Men vilken upplevelse! Plötsligt var jag en i ett gäng som arbetade med samma sak och i samma syfte och dessutom i en miljö som i sig själv andades gemenskap, tillit och förtro-

ende. Dag och natt. "Hej! – Vem är du och varifrån kommer du? Trevligt! Välkommen!" Mina fötter rörde inte marken på de två veckor jag var där, och heller inte på den närmaste tiden därefter, för nu visste jag att jag kunde! Jag kan ta till mig nya idéer, göra annorlunda saker. "Jag ska söka mig till en folkhögskola! Där har jag en chans." Men först tillbaka till vardagslivet och skogen i Järkvissle.

Fortbildningskurser

Någonstans ifrån fick jag kunskap om att man kunde arrangera s.k. folkbildningskurser, och att man kunde få landstingsbidrag därtill. Jag lyckades få min "gamla" folkskollärare, Alf Hector, och skogsarbetaren och revypappan Mauritz Lidberg att tillsammans med mig arrangera en sådan kurs. Föreläsare, framför allt från Sundsvallsområdet, men i stor utsträckning från Ålsta Folkhögskola engagerades till en föreläsningsserie i godtemplarlokalen (Logen Skansbaneret). Därigenom kom kunskapen om Ålsta, och vetskapen om att det var just den folkhögskolan jag skulle söka mig till. ÅLSTA. Möjligheten! Kostnadsfri undervisning. Ingen logikostnad. Delvis fria resor. Fri mat. Vad kan man mer begära? Fickpengar? Besparingar = 0.

Far: "Vad ska du hålla på med så nt där för? Det finns en bra avverkning bakom Vithällan. Bara grovskog. Inte så mycket att barka. Jag hade tänkt ta den och att du skulle vara med och hugga. Det finns en bra koja där. I den kan man bo hela veckorna. Vi börjar när vi har tagit upp päran." Mor: "Jag kan nog hjälpa till lite. Jag har ju sålt lite mjölk och..." Far: "Jag måste väl då. Det blir väl ingen annan råd. Men det blir nog svårt att få tag i någon annan huggare."

Ålsta, hösten 1953

Hösten 1953 kom jag som 26 – åring till min

första termin, vinterkursen vid Landstingets Folkhögskola, Ålsta i Fränsta. Förväntansfull. Frågande. Rädd - och med en stor dos av dåligt samvete. Jag var en svikare, som inte ställde upp på huggningen.

- Här ska jag nu vara, hela hösten, tillsammans med människor jag inte känner. - Varifrån kommer alla? - Säkert utifrån kusten någonstans, eller från stan. Säkra! Stöddiga! Det ser ut som att somliga känner varandra... Bäst att vara tyst, inte synas. - Vi ska visst bo två och två i skolans inackorderingsrum. Flickor för sig i en annexbyggnad snett över gården eller i inackorderingsrum ute på byn. Pojkarna i huvudbyggnaden. Undrar hur rummen ser ut! Är dom

stora eller...? Kanske säkrast att leta rätt på ett rum - ett tomt - och markera. Då har man kanske chansen att ingen annan kommer dit, och att man kan få bo ensam... Iväg en trappa upp. - Det här rummet ser bra ut. Det är tomt. Ingen annan syns till. Läger väskan på sängen. Sätter mig. Tyst. Någon tar i dörrhandtaget. Dörren öppnas. "Någon" tittar in. Går ut igen. Stor, tom tystnad. Återigen öppnas dörren Någon annan kommer in.

-Kan man få bo här? Det är fullt överallt. - Jaa. "Någon" går ut igen. Kommer tillbaka med väskor och kläder. Går ut igen. Det knäpper i väggarna. - Väger man gå på toaletten? Det kanske hörs... Upprop kl. 14.00. En trappa ner.

Går dit. Någon pratar med någon. - Dom känner varandra förstäss... De flesta är tysta. Tittar ner. Blyga. Några ser otäckt säkra ut. Ropas upp. - Ja. - Jaa. Tystnad. - Inte? - Han skulle visst inte komma förrän i morgon. Tillbaka till rummet. "Någon" är redan där. - ? - Skulle vi inte få mat kl. 5? - Joo! Vet du var matsalen ligger? - Nää. - Vad heter du? - Göran. Än du då? - Rune. -Jaha.

"Eleverna" Ulla och Rune Wennberg flankerar Lars Edlund, nuvarande rektorn för Ålsta Folkhögskola, vid ett kärt återbesök 50 år efter studietiden. Foto: Arne Johansson.

**Fortsättning i
nästa nummer.**

**LIDEN
WILDLIFE
FILMFESTIVAL**

Tre månader kvar...

Liden Wildlife Filmfestival

1 - 4 december 2005